

Ранко Раделић
О ЈАМАРИМА И ЗУЈАНИМА
/а помиње се и Стивен Хокинг/

Издавач

Завичајно удружење "БИЛОГОРА"

Београд, Тоше Јовановића 16

bilogora@bilogora.rs

Редакција за штампане и електронске медије

office@bilogora.rs

Уредник

Ранко Раделић

Кмн.

Милан Дијаковић

Технички уредник

Слободан Боба Раделић

Штампа

„DONATGRAF“, Гроцка

Тираж

100 примјерака

Ранко Раделић

О ЈАМАРИМА И ЗУЈАНИМА

а помиње се и Стивен Хокинг

Библиотека
ЗАДУЖБИНА

БЕОГРАД, 2023. (7531.)

Сељаци и господа

Стеван (1895.) и Ката (*Екатерина*) Шкрбина (1897.) из Пупелице изродили су четири ћерке и четири сина. Прворођена Милица умрла је још у дјечијем добу, а сви остали су дочекали дјецу своје дјеце.

Шкрбине су у то вријеме били домаћинска кућа са око 30 јутара земље, више од десет грла крупне стоке, а и Ката је код удаје од Комленаца из Равнеша принјела вриједност у дукатима за коју се у то вријеме "могло купити 40 добрих крава".

Захтјевало је то и свакодневни вриједни, посвећени рад, дјеца су од малих ногу учена сеоским пословима, а изгледа да је од свих њих једино Бранко рођен 1922. на своју будућност гледао мало другачије од браће и сестара. Тако се још као петнаестогодишњак у годинама прије Другог свјетског рата, договорио са кројачем из оближњег Шандровца, презименом Грбиц, да буде његов шегрт и учи за мајстора "шнајдера". Требала је на крају само формална дозвола оца Стеве да би то постало стварност, али овај је био неумољив:

*– Не можеш ти бити
господин, а браћа ти
сељаци!*

Судбина је ипак са Бранком имала друге планове. У избјеглиштву у Србији је 1944. мобилисан, остао након рата у војсци, оженио се Душанком Кашић из Великог Грђевца, живио са по-

Бранко Шкрбина, 1922.-1995.)

родицом у Бјеловару, Новом Саду, Београду, гдје је то већ војна служба захтјевала. Обучавао је елитне војнике у чувеној 63. бригади и још релативно млад пензионисан у чину мајора након повреде у приземљењу послје више од 400 спуштања падобраном.

Стево је умро 1971, а мајка Ката, све док је била жива, до 1969, није знала да је Бранко падобранац. Нико није имао храбрости да каже да јој „син скаче из авиона“.

Гојко Л. Шкрбина: Пупелица 1939; Уље на платну 36,3x28,5 цм. У самом центру слике је кућа Шкрбина са подрумским вратима

Цецилија

По попису који је саставио Душан Раделић, Пупелица је имала 1941. године 92 дома, од којих 28 српских кућа са 136 житеља. Најимућнијих 12 породица са 64 члана протјерани су у Србију.

По сјећању Душана Шкрбине (1929.-2011.), још рано ујутро, у четвртак 31. јула 1941. године Љубица Глумац ишла је неким послом у Северин у општину и случајно чула усташе који су одлучивали која ће насеља тог дана селити. Поменули су Пупелицу, Љубица се брзо врати необављена посла и комшијама Шкрбинама каже – „Спремајте се, доћи ће по нас данас!“. За кратко вријеме вијест је обишла читаво село.

Нешто прије осам сати баба Сава је спремала доручак, вјероватно би то било кувано млијеко или сир којег је било у изобиљу. Међутим, чувши вијест, она промијени план, извади месо из масти и испече кајгану, што се јело само недјељом или „кад неко дође“ и скува бијелу кафу која се пила само на Ускрс ујутро. Спремила је најбоље што је имала и рекла – „Ајде да се добро наједемо, ко зна када ћемо слиједећи пут јести!“

Читава породица Марка Шкрбине нашла се окупљена око стола. Тада и никад више. Марко и Сава, син Стево и снаха Ката, унук Емил са супругом Милевом, унуци Бранко, Раде и Душан, унуке Марија и Милица. Била је ту и ћерка унуке Анке удане у Бабинац, двогодишња праунука Даница, која је у својим првим, невјештим реченицама, слушајући разговоре старијих о оном што им се спрема, већ научила да каже – „Оће нас *ћокћи!*“.

Јели су у некој свечаној озбиљности њих дванаест свој посљедњи доручак, када се са пушком, без куцања

и „добро јутро“ појави *Шокац* у усташкој униформи и нареди – „За десет минута да сте сви вани!“ Био је сам, по један је ишао у сваку кућу, нису очекивали отпор да би се бојали. Понудише му бијелу кафу која је управо била на столу. Попије једну шољу и продужи им вријеме на пола сата да се спреме. Пас Милорд остао је у дворишту завијајући, слутећи да их више неће видјети.

Од Шкрбинске куће до Лепирових имања на врху села пут се благо успиње око три стотине метара и негдје на пола пута десило се нешто што је и у тој и потоњим невољама оставило сјај, попут звијезде која пада, међу потомцима Шкрбина и након скоро стотину година.

На лијевој страни пута, у изнајмљеној кући, живјела је трочлана јеврејска породица и држала трговину мјешовитом робом. У односу на богате трговце из Великог Грђевца или Грубишног Поља, Натан Кон* је био сиромашак, мало се тога куповало у Пупелици и како се причало, било му је довољно да једном тједно од велетрговца Штајнингера** из недалеког Ласовца доведе у ручним

* **Бети Брајкер**, р. 1872, мајка Цецилије; **Цецилија** (Цилика) **Кон** (1909), супруга Натана Кона; **Натан** (Nathan) **Кон** (Kohn) р. 1906, ухапшен и убијен 1942. од усташа у Крижевцима. За Цецилију и Бети није познато гдје су страдале 1942.

** Из Ласовца и Ласовац Брда потиче осам Јевреја који су сви изгубили живот у рату. То су Јозефина Вајс (Weiss), Адолф Хан (Hahn), Ладислав Штемај (Stemei), Штајнингер (Steininger) Херман, те брачни пар Штајнингер (Steininger) Бела и Клара са ћеркама Миром и Лолицом (Зорица).

Од 143 Јевреја који су живјели пред 2. свјетски рат или били рођени у источној Билогори, рат су преживјела само два партизанска борца - Сингер *Леополда* Ђуро из Грубишног Поља и Вебер *Густава* Рудолф рођен у Великој Барни,

Лолица Штајнингер (Steiniger) у средини слике (на свадби Душана Босанца и Цвијете Вукадиновић у Ласовцу, 1940. године)

колицима сву робу која му је била потребна. Натан је упамћен као озбиљан и поштован човјек, а његова супруга Цилика била омиљена међу женама и незаобилазна у припремама свадби, гдје је помагала и била вјешта у спремању разних градских ђаконија.

Кад угледа колону са више од двадесет Шкрбина, колико их је било у три куће у том дијелу села, Цилика изађе сва у сузама из продавнице, скине своје ципеле и чарапе, пружи их баки Кати и показујући на моју мајку Милицу, рече:

– Ево за ово дијете ципеле, да не буде боса, ко зна гдје ће вас све водити!

На питање како да јој то надокнаде, она ће:

– Заборавите на то, драги моји. Кад вас воде и нама се не пише добро, а за нама нема ко ни да плаче.

Из Пупелице је тог дана, од укупно 28 српских породица, по попису који је направио усташа Стево Малвић, протјерано њих 12, а имале су 64 члана.

ISTOČNA BILOGORA

Osnovna karta izdanje Geografskog instituta JNA 1955.
obrada R.R. Bilogorski 2007.
Razmer 1 : 200.000 km. 0 1 2 3 4 5